

SZMESKÓ GÁBOR

A bitófa alatt

MARNO JÁNOS: SZEREPOSZLÁS

Magvető Könyvkiadó
Budapest, 2018
264 oldal, 3990 Ft

Kétségkívül komoly kreativitásra vall Marno János *Szereposzlás* című kötetének nyelvi, formai, látás-megszólalásbeli sokszínűsége. E széttartás talán pont rendezőelve lett a kötetnek, melynek nyelvisége a megelőző (pretextus) vagy éppen a jelenlevő szöveg (az „uralkodó” nyelv) útmutatását követi. Erre emlékeztetett többek között a *Kezdhetek mindent előlről* azzal a gesztussal, hogy a muskátli elpusztulását egy külső oknak tulajdonította, melyhez a lírai ének semmiféle köze sincs. Azonnal gyanút fogunk, mert a hagyomány szerint már a pozíciójánál fogva is kiemelt, kötetnyitó vers – *Mondom, hogy mimikri* – elbizonytalanít abban, hogy szerzőnk valóban teljesen halott lenne („*Unalom és álca egyszerre, / mikor a tetszhalott a víz alatt / egyszer csak ficáncolni kezd*”), bár felébresztése újfent barthes-i problémához vezetne („*Máskülönben megfullad, / ha mások ébresztik*”). Mindenesetre olvasható a biográfiai Marno szellemes fel(nem)villantásának, akiről olvasóként nyilvánvalóan csak apofatikus módon nyilatkozhatunk.

”

Visszatérve a nyelv kérdésére, a fentiekben már jelzett módon, két típust érdemes elkülöníteni. Egyfelől a szó hangalakjából vagy tartalmából továbblépő megoldásokat, másfelől a pretextusokkal dolgozó eljárásokat. Ez utóbbira remek példa a *Gondolkodom, tehát nem vagy* és az azt követő *Abrosz*. A zsoltárparafrázis jellegű szövegek egyszerre utalnak Vörös István *150 zsoltár* című kötetének újraíró módszereire (deszakralizáció, szétíró gesztus), és Szent Ágoston *Vallomásainak* elmélkedő jellegére. A kötetben több utalás van Piliinszky János, József Attila, Petőfi Sándor, Arany János (stb.) műveire. Nyilvánvalóan nem a költői nyelv kérdése az a dilemma, melyben Marno (Vető Miklós-féle) újszerűséggel tud szolgálni, természetesen nem is ígérte ezt a kötet.

A *Szereposzlás* előremutató, erős oldalainak feltárásában alapvető kérdésként adódik, hogy mi következik a cím jelentéstartalmából, vagy elhiszhetjük-e, hogy annak van valami jogosultsága, vagy a kötet teljesen másról beszél. A szerepen

mint státuszon alapvetően valaminek az elmondási jogát értem. Számomra nyilvánvaló, hogy a kötet tartalmi szempontból a mondás tárgyát illetően (amit mond) nem tervez túl sok előrelépést. Ott áll, ahol az eddigi Marno-lírárt találtuk. Marad tehát a mondás módja. Ebben a tekintetben formai szempontból egészen tág utat jár be a kötet – az egyszavas verstől egészen a hosszúversig, kötöttől a szabadversig, bár ezen a téren sem vállalkozik a „teljes” paletta felvillantására. Az újraírás posztmodern gesztusát tipikusan követő „szellemesség” néha már inkább terhes jelenlététől üdítő távolságot tart néhány szöveg, miközben megmarad a nyelvi humor kategóriájában. Ilyen például a *Hommage à Beckett* („*Én mindig nyitott szemmel / néztem bele a vakvilágba*”), a *Téli mese* („*Hó vót, hó nem vót*”), vagy az *Őszi kérdés* („*Hun vannak az avarok*”). A ki-, mit-, hogyan-, mikor-, milyen történelmi közegben-, kinek-mondja (stb.) kérdéseket sokáig lehetne még elemezni, azonban megjósolható módon minden kérdésre egy körvonalazható szerepfelfogáshoz fogunk eljutni – holott a 'szereposzlás' szóösszetételből éppen a 'szerep' eliminálását váránk.

Mi történt? Rossz a kötet? Bedőlt a koncepció? Úgy látom, hogy a szöveg sokkal inkább ezzel a jósolható olvasói elvárással játszik. Vajon meddig olvasunk rá egy kötetre egy általunk generált koncepciót? Milyen következményeket vonunk le ebből? E kapcsán figyeltem fel arra, hogy a száj motívuma és ehhez sorolhatóan az evés és a beszéd milyen sokszor fordul elő a kötetben. Most nem a sárga szín vagy a mustár kiemelt szerepéről érdemes elmélkedni, hanem arról, hogy ezek a fogalmak (száj, evés, beszéd) (is) köztességben, folyamat jellegükben vannak jelen, befejezettség, végállapot nélkül – ahogy végülis olvasataink is ebben, ezekben a köztes terekben mozognak. Így nem marad más választásunk, olvasni kell Marnót. Hozzám *A színházi élet* ciklus dialogizáló művei, az újra és újra felbukkanó Pilinszky-nyomok és a már említett rövidversek kerültek a legközelebb. Végül álljon itt egy bölcs kívánsága Marno Jánosnak: „*Uram, ha minden kötél szakad, / rólam se feledkezzél meg.*” (*Ima a bitófa alatt*)